

ben 23 spanyol tábornok közül 21 szabadkőműves volt, néhány oldalal később viszont ugyanezeket a tábornokokat felkelésükért dicséri. A katalán trotzkistákat (P. O. U. M.) és a III. Internacionálét állandóan öszszeszavarja, amin nem is kell csodálkozunk, mert forrásművei között Jacques Bardou „akadémikus“ füzetei állnak főhelyen. Az első résznek csak a hadsereg, rendőrség, polgári és rohamgárdák szervezetére vonatkozó adatai értékesek.

A második rész részletesen leírja a bilbaoi, madridi és santanderi ütközeteket. A stratégiai hibák és előnyös lépések elemzése mellett a könyvnek ez a része a német és az olasz beavatkozás adatszerű igazolása. (J. L.)

UPTON SINCLAIR ÖNÉLET-RAJZA. (Epocha kiadás Budapest) sehol sem példázza egy nagy szellem lehiggadt életbölcse-ségét és mérsékletét. Kinosan felszínes, vagy fellengzően önhitt számadásaiból alig lehetne felidézni egyetlen szellemi távlatokat nyitó mondatot.

Sinclair láthatólag kedvét leli az élete állomásaira való visszatekintésben. Messianisztikus elhivatottság fűti s e megszállottság magaslatáról nem mulasztja el példás szerénységgel ismételten figyelmeztetni olvasóit egy-egy „nélkülözhetetlen“ munkája beszerzésére. (Az Ön-életrajz e vonatkozásban kitűnő prospektus szerző műveiről s így igen találékony formája a könyv-terjesztésnek.)

Az író, kinek ősei „az amerikai tengerészet történetének egy darabját jelentik“, mint egyszerű és iszákos whisky-ügynök fia született. A krónikusan zilált családi viszonyok s előkelő rokonok szalonjai között cseperegő gyerek egész későbbi életét ez a tény határozza meg. Magyarázata antialkoholista felfogásának és szocializmusának is. Írói pályáját egészen fiatal korában viccek gyártásával kezdi.

Multjában való bányászkodás közben említi egyébként, hogy mi-

kor egyik fiatalkori kéziratát sok év multával újra olvasta „meghatódottan állapítottam meg, hogy a ‚sex apeall‘ kifejezést én használtam először a világon“. Az eféle felderítések után méltán adja szerző önéletrajza egyik fejezetének a „Géniusz“ címet és ir ekép: „Mi is a géniusz? Nem tudnám megmondani, csupán arról beszélhetek... amit magamon tapasztaltam“.

Mint hogy önéletrajzát Sinclair csak husz évvel ezelőtt történt második házasságáig vezeti, életének legkitűnőbb példái, melyek a „szellemek“ birodalmába vezérelnének, hiányzanak a könyv oldalairól. Csak halvány utalással találkozunk I. Savage unitárius lelkeséssel való barátsága felidézésekor: „Ő volt életemben az első intellektuel, aki hitt a kísértetekben. Nemcsak, hogy látott kísérteteket, hanem le is ült velük diskurálni. Figyelemreméltó dolognak tartottam ezt és még ma is annak tartom...; én ugyanis nagyon sok lehetetlen dolog lehetőségében hiszek... Már csak azért is hajlamos vagyok, hogy higgyek ezekben a tüneményekben, mert köztem és feleségem között, régóta már hosszú hullámu telepátia áll fenn magánéletünkben. Ha az olvasót közelebbi adatok érdeklik, vegye meg az ‚Agyrádió‘ című művemet“. Miután házassága iránt így felelt az érdeklődést, a házasságról magáról közli nézetét: „... miként minden természeti jelenségnek, a házasságnak is megvan a maga lélektani, erkölcsi és gazdasági törvényei“. — írja. (Sajnos, annak kifejtésével adós marad, hogy minő kutatások után sorozta a házasságot a természeti jelenségek közé.)

Munkásmozgalmi pályafutását csak felületesen érinti és érezhető maliciával ír a „világmegváltó“ törekvésekről. (Ez a malícia eszéként a legnagyobb elégtétel, amit az amerikai munkásság, az utóbbi esztendőik Sinclair-termése után, kaphatott.)

Sinclair szociális felelősséggel telt hatalmas írói oeuvreje így

köpük végzetesen s ezt már aligha menthetik egykori értékei. (Robotos Imre)

A TOTALIS REGÉNY. Lesznek, akik még emlékeznek arra, hogy milyen megragadó hatás árad Fallada **Mi lesz veled emberke** (Kleiner Mann was nun) című könyvéből. A kényesebb igényűek a **Szántóvetők, bombavetőik** (Bauern, Bomben und Bonzen) című könyvet fogják emlegetni. Megint mások **Aki egyszer rabkosztón élt** (Wer einmal aus den Blechtopf ass) tartották Fallada legjobb művének. Ezek a könyvek mind a weimari Németország eseményei voltak. Az akkor szokásos irodalmi törvényszékek meg is hívták a fiatal író **könyve** „tárgyalásaira“, ahol módjában állt volna a kifogásokat, ellenvetéseket, jövőbeli utbaigazításokat, illetve indítványokat elfogadni vagy visszautasítani. Kedves és közvetlen módja volt ez az író és olvasó közötti kapcsolatnak, minden kötelezettség nélkül az íróra. Ezek eszreket jelentek meg egy-egy ilyen gyűlékezeten. Magukkal hozták a megrajongott könyv hőseit. Mindannyian kedvenc íróikhoz akartak közelebb férni s annak álmait, méltóan a magukban megnőtt, kifinomodott utánrezgésekkel az élő szó erejében visszacsengetni. Fallada sokszor megígérte, hogy ezekre az ő tiszteletére rendezett demonstrációkra eljön. Meghallgat mindenkit. Engedi a közhangulatot, — a meséiből kilépett s továbbjáró, ragyogó szemű embereket, olvasókat, — kicseit szerepelni. Tűrni, hogy azok lélekzet visszafojtva magyarázzanak. Vagy csendesen elmélázhasanak az ő Lömchenén vagy Pinnebergjén. De Fallada egyszer sem váltotta be ígéretét.

Lehetne ezt írói szeméremnek, a nyilvánosságtól való félelemnek vagy az arisztokratikus, üvegtoronyba huzódott lélek önkéntelen irtózásának tekinteni, aki dus és mindig a valóságot suroló, kimeríthetetlen mesemondó kedvében úgy is magyarázhatta, hogy mondanivalóit

a betűvetéssel befejezettnek tekintette, amihez további hozzáfűznivalója nincs. De abban az időben, a magasba szökött szabadelvűség forró napjaiban, amikor az emberek a vilmosi idők csodálatos letűnését egyre megújuló örömmel ünnepelték, mikor minden alkalmat megragadtak, hogy egymásnak kezet nyújtva, saját maradiságukból léphessenek ki, a hosszú császári idők szokványai után, szomjasan lesték Falladát, akit a maguk haladó szellemiségéből valónak vélték. Hiszen Fallada az elnyomorodottak, a nagy lélektipró malomkövek alá kerültek nevében beszélt.

Mesemondásának tónusában, alakjainak egymáshoz sodródásában, kinlódásában, apró felfelé lépésében, a szabadság és napfény felé való menetelésében olyan makacs és kérelhetetlen birálat villódzott a német társadalom tarthatatlan berendezkedésével szemben, hogy irodalmi síkon úgy tetszett, Fallada az a fiatal német író, aki az előfutára a bekövetkező általános felszabadulásnak. Módszereiben hőseit apró, változatos, kiszámíthatatlan és meglepő lépésekkel egyre közelebb engedte a világossághoz, a naphoz, a felszabadulásához. A középosztályból vagy az alatta mélyen a föld alá szorított „bűnözőkből“ kikerült figurái úgy mozogtak, hogy ezekre az esetekre, — akik mindvégig mindennemű esettel szívbeli rokonságot tartottak, — úgy nézett a közrendbéli olvasó, mint saját vére választottjára. Fallada az utolsó pillanatig engedte őket csuszkalnimaszkálni, engedte őket olyan pillanatnyi érzésekben dusan és vidáman felburjánzani, mintha tényleg övék lenne a világ s már egy hajszál sem választaná el őket a szilárd emberréalakulás nagy ujjászűlő misztériumától. De amikor eddig ért: rájukcsapott. A társadalom acélsontvázait, a rend és nyugalom nevében kivonuló nehéz intézményesített járműveit játszi könnyedséggel rájuk eresztette s azok pillanatok alatt kérelhetetlenül legázolták a legázolandókat.